

Sevr mağarası ve içinden bir görünüşü (Orhan Durgut fotoğrafı)

la birlikte geçirdi. Yapılan plan gereği Abdullah sabaha doğru yanlarından ayrılıp Mekke'de gecelemiş gibi davranıyor, müşriklerin arama faaliyetleriyle ilgili haberleri akşamleyin onlara ulaştırıyordu. Hz. Ebû Bekir'in çobanı Âmir b. Führeye otlatığı koyun sürüsünü akşamları mağara tarafına sürüyor, sabahleyin Abdullah mağaradan ayrılınca onun peşini takip ederek sürüsünü oradan uzaklaştırıyordu. Böylece hem onlara içecekleri sütü sağlıyor hem de Abdullah'ın ayak izlerini kaybettiriyordu. Üçüncü gecenin sabahında kendisine önceden emanet edilen develeri mağaranın yakınına getiren yol rehberi Abdullah b. Uraykıt ve Âmir b. Führeye ile birlikte Yesrib'e doğru yola çıktılar (1 Rebülevvel / 13 Eylül 622).

Hadis ve siyer kaynaklarında Resûlullah ile Hz. Ebû Bekir'in mağaraya gece ulaştıkları, Ebû Bekir'in Resûlullah'tan önce mağaraya girip içeride zararlı hayvan bulunup bulunmadığını kontrol ettiği, daha sonra da Resûlullah'ın girdiği kaydedilir. Ayrıca Hz. Ebû Bekir'in üzerindeki örtüyü parçalara ayırıp mağaradaki zararlı böcek yuvalarını tıkadığı, ancak bezler yetmediği için son deliği topuğu ile kapatmak zorunda kaldığı, ardından mağaraya giren Hz. Peygamber'in başını Ebû Bekir'in dizine koyarak uyuduğu, topuğu delikteki bir yılan tarafından ısırılan Ebû Bekir'in acıdan göz yaşları döktüğü, yanağına dökülen

göz yaşlarından uyanan Resûl-i Ekrem'in onu tedavi ettiği, müşriklerin eğilip bakmalarını engellemek için bir örümceğin mağaranın girişini ağ örerek kapattığı, mağaranın girişinde bir ağacın bittiği, bir çift yabani güvercinin orada durduğu veya yuva yaparak yumurtladığı şeklinde rivayetler varsa da bu rivayetlerin bir kısmı çeşitli açılardan eleştirilmiştir (Zehebî, III, 307; İbn Kesîr, III, 180, 182; İbn Hacer, IV, 388; M. Nâsirüddin el-Elbânî, III, 260-264).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 348; VI, 198; Buhârî, "İcâre", 3, "Menâkıbü'l-ensâr", 45, "Fezâ'ilü aşhâbi'n-nebî", 2, "Meğâzî", 28; Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 1; İbn Hişâm, *es-Sîre*², I, 482-487; İbn Sa'd, *eş-Tabakât* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1418/1997, I, 175-179; Fâkihî, *Ahbârü Mekke* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş), Mekke 1407/1986, IV, 79-84; Belâzürî, *Ensâb*, I, 259-261; Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), XIV, 257-260; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmü'tî Kal'acî), Beyrut 1405/1985, II, 465-482; Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 307; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 179-184; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, IV, 388; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-menşûr*, Beyrut 1403/1983, IV, 196-204; Semhûdî, *Vefâ'ü'l-vefâ bi-ahbâri dârü'l-Mustafâ* (nşr. Mustafa Abdülvâhid), Beyrut 1386/1966, I, 236-238; Şevkî Ebû Haflî, *el-Hicre: Hadesün gayyere mecra't-târîh*, Dimaşk 1406/1986, s. 86-87; M. Nâsirüddin el-Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdisi'z-za'ife ve'l-mevzû'a*, Riyad 1408/1988, III, 260-264; Adnan Demircan, *Nebevî Direniş Hicret*, İstanbul 2000, s. 121-128.

ADNAN DEMİRCAN

SEVÜK, İsmail Habip

(1892-1954)

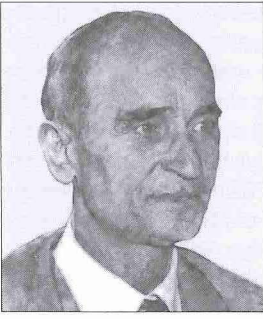
Edebiyat tarihçisi, eğitimci ve yazar.

Edremit'te doğdu. Asıl adı İsmail Hakkı'dır. Kafkas kökenli bir aileye mensup olan babası, askerliğe intisap etmeden önce Sındırgılı Habib Efe namıyla tanınan jandarma binbaşısı Mustafa Habib, annesi Şeyh Mehmed Efendi'nin kızı Âbide Hanım'dır. İlk öğrenimine Edremit'te başladı; Edremit Rüşdiyesi (1904), Bursa İdâdisi (1909) ve Dârülfünûn-ı Osmânî Hukuk Mektebi'ni (1913) bitirdi. Dârülfünûn öğrencisiyken konferanslarına devam ettiği Türkocağı'nda dönemin önde gelen edip ve düşünürleriyle tanıştı. Kastamonu Sultânisi edebiyat öğretmenliğine tayin edilince (1913) hem İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin kulüp müdürlüğünü, hem de bu cemiyetin yayın organı olan *Koroğlu* gazetesinin başyazarlığını üstlendi. Bir süre sonra *Yeşil Ilgaz* adıyla çıkmaya başlayan gazetede ki yazılarında daha çok I. Dünya Savaşı ile ilgili konuları işledi. "Mâzide Kastamonu" ve "Köylü Ruhü" başlıklı dizi yazılarının ya-

nı sıra "Kadınlık-Erkeklik" adlı iki perdelik bir oyun kaleme aldı. 1919'da İzmir Sultânisi edebiyat öğretmenliğine nakledildi. Fakat işgal altında bulunan İzmir'de şartlar giderek ağırlaştığı için 1920 Haziranında tekrar Kastamonu'ya döndü ve bu defa Kuvâ-yi Milliye'nin en önemli yayın organlarından *Açıksöz* gazetesinin başyazarı oldu. 20 Ağustos 1921 – 12 Ekim 1922 tarihleri arasında bu gazetede 109 başyazısı ve altmış sekiz fıkrası yayımlandı (*İsmail Habib Sevük'ün Açıksöz'deki Yazıları 1921-1922*, haz. Mustafa Eski, Ankara 1998). Ankara Erkek Lisesi edebiyat öğretmeni iken Aralık 1922'de Yunus Nadi'nin *Yeni Gün* gazetesinde yazarlığa başladı. Hem bu gazetenin hem Anadolu Ajansı'nın muhabiri olarak Atatürk'ün 1923 Martında Adana-Mersin-Konya illerine yaptığı seyahate katıldı. Dönüşte izlenimlerini bir dizi halinde *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde yayımladı. Edirne Maarif müdürlüğü (1924) sırasında Edirne Türk Ocağı başkanlığını da üstlendi. 1926'da Maarif teşkilâtının yeniden düzenlenmesi üzerine Antalya bölgesi (9 Ekim 1926), daha sonra Adana bölgesi (1 Temmuz 1927) Maarif emirliğine tayin edildi. Bu görevi sırasında çıkardığı *Maarif ve Memleket* dergilerine çeşitli yazılar yazdı. Maarif emirlikleri kaldırılınca 28 Ağustos 1931 tarihinde Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmenliğine getirildi. 1939 yılının sonuna doğru Mustafa Nihat Özön'ün *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eseri hakkında kaleme aldığı yazılar basında birçok yazarın katıldığı tartışmalara yol açtı. 1943'te VII. dönem Sınop milletvekili olarak meclise girdi. 1946 seçimlerinde aday gösterilmedi. Son yıllarını yazılarında adayan İsmail Habip 17 Ocak 1954'te öldü ve Merkez Efendi Mezarlığı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *Pontus Meselesi* (Ankara 1338). Altı kişilik bir komisyon tarafından hazırlanan kitabın "Pontus Mezalimi" başlıklı ikinci kısmını yazan İsmail Habip 1 Ocak – 22 Haziran 1922 tarihleri arasında Orta Karadeniz bölgesinde Pontusçu Rumlar'ın yaptığı mezalimi belge ve fotoğraflarla ayrıntılı biçimde anlatmaktadır. 2. *İmtihan Veren Millete* (Kastamonu 1339). 1923 seçimlerinde seçim müfettişi olarak Kastamonu Sultânisi'nde verdiği konferans metnidir. 3. *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi* (İstanbul 1924). "Medhal", "Tanzimat Edebiyatı", "Servet-i Fünûn Edebiyatı", "Millî Cereyan Edebiyatı" başlıklı dört bölüm halinde düzenlenen eserde Türk edebiyatı, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar yer yer Fransız edebiyatı ile

İsmail
Habip
Sevük

mukayese edilerek anlatılmaktadır. Bazı sübjektif değer yargılarından dolayı eser Fazıl Ahmet (Aykaç), Sabri Esat (Siyavuşgil), Mehmed Rauf, Ahmed Hâşim ve Cenab Şahabeddin'in de katıldığı tartışmalara yol açmıştır. 4. *Edebî Yeniliğimiz*. Marif Vekâleti'nin isteği üzerine *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi*'nin birtakım ilâvelerle yeniden basımıdır (I-II, Ankara 1931-1932). Daha sonra eser bazı kısaltmalarla ve "Edebî Neviler" bölümünün eklenmesiyle tek cilt halinde yayımlanmış (İstanbul 1935), *Yeni Edebî Yeniliğimiz* adıyla da basılmıştır (1940). 5. *Neler Dediler: Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi Hakkında Tenkitler ve Cevaplarım* (İstanbul 1928). Eserde Fazıl Ahmet, Ahmed Hâşim, Mehmed Rauf, Muzaffer Hamit, Reşat Nuri (Güntekin), Yusuf Nazir ve Cenab Şahabeddin'in yazıları ile İsmail Habip'in Mehmed Rauf ve Cenab Şahabeddin'e verdiği cevaplar yer almaktadır. 6. *Tuna'dan Batıya* (İstanbul 1935). 1934 yazında üç buçuk aylık bir Avrupa seyahatine çıkan yazarın *Cumhuriyet* gazetesinde "Avrupa Yolundan Notlar" başlığı altında yayımladığı seyahat intibalarının kitap haline getirilmiş şekli olup basında yankı uyandırmış ve biri tarihsiz üç baskısı daha yapılmıştır (1944, 1987). 7. *O Zamanlar (1920-1923)* (İstanbul 1937). *İzmir'e Doğru, Açıksöz, Yeni Gün ve Hâkimiyet-i Milliye* gazetelerinde çıkan Millî Mücadele yazarından bir kısmını ihtiva etmektedir. 8. *Atatürk İçin* (İstanbul 1939). Başta *Cumhuriyet* gazetesi olmak üzere çeşitli süreli yayınlarda neşrettiği Atatürk hakkındaki yazılarından oluşmaktadır. 9. *Avrupa Edebiyatı ve Biz* (I-II, İstanbul 1940-1941). Eserde başlangıçtan 1940 yılına kadar Avrupa edebiyatıyla Türkler'in İslâm medeniyetine girdikten sonraki edebiyatları ve Avrupa Ortaçağı ile İslâm medeniyetinin teşekkülü mukayeseli olarak anlatılmaktadır. Özellikle Batı dillerinden yapılmış, oldukça zengin açıklamalı tercümele bibliyografyası eserin önemini arttırmaktadır. Yazarın İslâm medeniyeti hak-

kındaki tesbitleri Eşref Edip'le aralarında şiddetli bir kalem tartışmasına yol açmıştır. 10. *Edebiyat Bilgileri* (İstanbul 1942). Divan edebiyatı, halk edebiyatı ve yeni Türk edebiyatının manzum ve mensur türleriyle vezinler ve edebî sanatlar üzerinde durulmaktadır. 11. *Yurttan Yazılar* (İstanbul 1943). Adana'da çıkardığı *Maarif ve Memleket* dergilerindeki yazıları ile 1936 yazında yaptığı, yurt gezisiyle ilgili intibalarını içermektedir. 12. *Türk Güreşi* (İstanbul 1948). 13. *Dil Davası* (İstanbul 1949). 1948-1949 yıllarında *Cumhuriyet* gazetesinde yazdığı on dokuz yazının birtakım ilâve ve değişikliklerle bir araya toplanmasından oluşmaktadır. 14. *Tanzimat Devri Edebiyatı* (İstanbul 1951). Liselerin üçüncü sınıfları için ders kitabı olarak hazırlanmıştır. 15. *İkbal Hakkında Konferanslar* (İstanbul 1952). Muhammed İkbal'in 14. ölüm yıl dönümü münasebetiyle Türkiye-Pakistan Kültür Cemiyeti'nin 21 Nisan 1952'de İstanbul'da düzenlediği konferansta Ali Nihad Tarlan, İsmail Habip Sevük ve Abdülkadir Karahan'ın yaptığı konuşmaları ihtiva etmektedir. 16. *Mevlâna* (İstanbul 1954). XI-XIII. yüzyıl Türk edebiyatı hakkında kısa bilgiler verildikten sonra Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin hayatı ve eserleri anlatılmakta, bazı şiirleri tahlil edilmektedir. 17. *Yunus Emre* (İstanbul 1955). Eserde Yunus Emre'nin şiirlerinden seçmelere de yer verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İsmail Habip [Sevük], *Neler Dediler: Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi Hakkında Tenkitler ve Cevaplarım*, İstanbul 1928; Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler* (haz. Zeynep Kerman), İstanbul 1969, s. 457-462; Nezahat Özcan, *İsmail Habip Sevük: Hayatı ve Edebiyat Tarihi* (doktora tezi, 1999), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; *Ruşen Eşref Ünaydın'dan Hasan Âli Yücel'e "Diyorum ki" İçin Bir Mektup* (haz. Nuri Sağlam), İstanbul 2001, s. 32-34; Zeki Gezer, *İsmail Habip Sevük'ün Hayatı ve Eserleri* (yüksek lisans tezi, 2001), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "İsmail Habip Sevük ile Görüştüm", *Yeni Adam*, XIII/475-476, İstanbul 1944, s. 6-7; Hasan Âli Yücel, "İsmail Habip", *Cumhuriyet*, İstanbul 21 Ocak 1954; Kadircan Kafılı, "Sevük", *Yeni Sabah*, İstanbul 23 Ocak 1954; Nazım Kemal, "İsmail Habip", a.e. (25 Ocak 1954); Hıfzı Topuz, "İsmail Habip Galatasaray'da", *Akşam*, İstanbul 25 Ocak 1954; Memet Fırat, "Şairi Beğen Fakat Aldanma! [İsmail Habip Sevük'ün Nazım Hikmet'le İlgili Görüşleri]", *Adam Sanat*, sy. 58, İstanbul 1990, s. 5-12; "Sevük, İsmail Habip", *TDEA*, VII, 548-549.

NURİ SAĞLAM

SEYAHAT

(bk. SEFER).

SEYAHAT

(السياحة)

Sözlükte "suyun yeryüzünde sürekli akması" anlamındaki *seyh* kökünden türeyen *seyâhat* (سیاہة) "yürüme, gitme; insanların arasını bozmak için ortalıkta dolaşma; kendini ibadete verip ruhban hayatı yaşamak için yeryüzünde gezip dolaşma" şeklinde açıklanmakta, suyun yeryüzünde akması gibi yolculuk edene de yeryüzünde gezip dolaştığı için *sâih* veya *sey-yâh* denildiği belirtilmektedir (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "svh" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "syh" md.; İbnü'l-Esrî, II, 432; Şevkânî, II, 465). Yine "yürüme, gitme, yolculuk" gibi mânalara gelen *rihle*, *seyr* ve *sefer* kelimeleri de seyahate yakın anlamlarda kullanılmaktadır (aş. bk.). Yeni sözlüklerde yer alan seyahatle ilgili tanımları "planlı ve amaçlı yolculuk" şeklinde özetlemek mümkündür.

Kur'an-ı Kerim'de seyahat kavramı üç yerde geçmektedir. Bir âyette "sîhû" (seyahat ediniz) şeklindeki fiil kalıbıyla, putperestlere Mekke'de kalmaları için verilen süreyle ilgili olarak, "Yeryüzünde dört ay daha serbestçe dolaşın" meâlindeki cümlede yer alır (et-Tevbe 9/2). İkinci âyette "sâihûn" (seyahat edenler), Allah'ın hoşnutluğunu kazananların övgüye değer nitelikleri arasında sayılmaktadır (et-Tevbe 9/112). Tefsirlerin çoğunda sâihûn kelimesinin bu bağlamda "sâimûn" (oruç tutanlar) anlamında kullanıldığı, nitekim Hz. Peygamber'in kelimeyi bu mâna ile açıkladığı, Hz. Âişe'nin de, "Bu ümmetin seyahati oruçtur" dediği; seyahat edenler yolculukları sırasında azıksız, aç susuz kalabildikleri ve eşlerinden ayrı düşükleri gibi oruç tutanlar da belirli bir zaman zarfında bunlardan uzak durdukları için âyette bunların sâihûn diye nitelendirildiği belirtilmektedir (meselâ bk. Taberî, VI, 484-486; XII, 156). Üçüncü âyette "sâihât" (seyahat eden kadınlar) kelimesi kendileriyle evlenilmesi uygun olan kadınların iyi nitelikleri sıralanırken geçmekte olup (et-Tahrîm 66/5) tefsirlerde çoğunlukla "oruç tutan kadınlar" veya "hicret eden kadınlar" diye yorumlanmıştır (a.g.e., XII, 156). Şevkânî, *Tevbe* sûresinin 112. âyetindeki sâihûn kelimesinin "oruç tutanlar" yanında "cihad edenler" veya "hicret edenler" yahut "hadis toplamak, ilim tahsil etmek için seyahate çıkanlar" mânasında kullanıldığına dair rivayetleri aktardıktan sonra Allah'ın seyahat sayesinde itaat yolunda ku-